

“Es padodos savam liktenim, jo mirt ir tik skaisti.”

Plati plīvojošs melns mētelis, zem platmales tumši brūna vai arī spokaini bāla šaura seja. Visi pazīst Rīgas toreadoru Kārli Padegu jeb *Charl Padegue* – tā viņš, īsti labi svešvalodas nezinot, mēdz parakstīt savas gleznas un grafikas. Divdesmitgadīgajam jauneklīm patīk šokēt publiku. “Es pa jokam piedzimu, pa jokam dzīvoju un pa jokam gribu arī nomirt” – tā ir viņa devīze. Vai piepildāma?

Pa jokam piedzimu

Krapes *Kaņepēnu* saimniekdēls Kārlis Padegs gatavojas precēties ar jauku, kārtīgu meiteni Bertu, kura patīk arī viņa vecākiem. Bet kādā zaļumballē jauneklis pazaudē galvu koķetās Elzas Šteinbergas dēļ. Kāzas ar Bertu izjūk, Elza 1910. gadā kļūst par Kārļa sievu un 1911. gada 8. oktobrī laiž pasaulē vienīgo dēlu – mazo Kārli. Tēvs, ilgi sirdzis pēc apendicīta operācijas, nomirst 1917. gada sākumā. Dēls aug mātes un vecmāmiņas gādībā, kamēr māte apprecas vēlreiz, sagādādama zēnam stingru un pedantisku, lai arī saimniecisku un rūpīgu patēvu.

Kārlis aug vientuļš un dzīvo fantāziju pasaulē. Viņš agri saprot, ka zīmēšanā var izpausties tikpat

Smalks dendijs, klaiņojošs saulesbrālis, neglābjams alkoholiķis – tās ir mākslinieka **Kārļa Padega** dzīves lomas, ko viņš aizrautīgi tēlo. Lai nevienam nerastos aizdomas, ka īstenībā viņš ir kluss, kautrīgs, romantisks un naivs latvju zēns.

Lai publika runā

labi kā sacerēšanā – un nākotnes ceļš top skaidrs. Pat neiesācis ģimnāzijas kursu, Kārlis Padegs iestājas Mākslas akadēmijā, kur ir visjaunākais students. Sevi vajag pierādīt – gan patēvam, kurš nav apmierināts ar audzudēla izvēli, gan gados vecākajiem studiju biedriem. Uzspēle un bravūra kļūst par ieročiem dzīves cīņā. Bet aiz tām slēpjas naivs un romantisks zēns, gandrīz vēl bērns.

1929. gadā viņš akadēmijā iepazīst Margaritu Kovaļevsku, spriganu Jelgavas meiteni, kura sāk pirmo studiju gadu. Apceļšanās un jokošanās tuvinā abus skaistai un dvēseliskai draudzībai. Sākumā gan meitenei Kārļa seja atgādina graužēja purniņu. Arī viņa garais, tievais augums un kūkums mugurā nerada sajūsmu, turklāt Kārļa bikšu dibens spīd kā nolakots. Drīz gan Margarita ierauga arī puīša garās skropstas, lielās acis, to dēļ meitene piemirst, ka viņa rokas un kājas mētājas kā ampelmanim, krūtīs ir pārāk iekritušas un kakls izbīdīts uz priekšu. Kārlis vienmēr ir pilns muļķīgu izdomu, daudz stāsta par riebigām vai ļoti jocīgām lietām. Sabiedrībā viņš izrādās, cik spēj, savukārt mājās ir kluss, nerunīgs, jo domā, ka neviens viņu nesaprot un negrib saprast. Vecākus Kārlis klausā, nāk mājās

tieši desmitos vakarā, kā tie prasa, bet tik un tā attiecības ir saspīlētas. Rudeņos, kad Kārlis pēc *Kaņepēnos* pavadītās vasaras pārbrauc Rīgā, kamēr *apošņājas*, tikmēr vēl labi, bet uz pavasara pusi kopdzīve ar māti un patēvu Kundziņu kļūst gandrīz katastrofa.

Dabiski, ka Kārlis, smēķētājs un iedzērājs, viņiem neželējas par veselību.

Pa jokam dzīvoju

Pirmās slimības pazīmes parādās, kad viņam ir deviņpadsmit divdesmit gadi. Pavadot 1931. gada vasaru *Kaņepēnos* un ilgojoties pēc Margaritas, Kārlis atklāj meitenei ne tikai savas maigās, sapņainās jūtas, bet arī veselības problēmas – viņa galva ir karsta, acis sāp, turas pastāvīgs drudzis. Pret to atradis labas zāles – franču konjaku. Tas ir miļi, ka Margarita lūdz saudzēt plaušas un nesmēķēt, bet ko tad lai viņš dara? Smēķēt nedrīkst, dzert nedrīkst, arī mīlēt Margaritu ir aizliegts...

“Es padodos savam liktenim, jo mirt ir tik skaisti.” Kāpēc jāmirst? Jo viņš ir bezgala nelaimīgs un tik ļoti mīl Margaritu – kā sievieti un kā draugu.

Margarita savā dienasgrāmatā ieraksta: man liekas, viņš mirs ar diloni! Meitene dusmojas, ka Kārlis izsmej viņas rūpes par draugu – jā, Margaritai tikai drauga – veselību. Tomēr rudenī viņi abi sēž kafējnīcās, klaiņo pa Rīgas ielām, Padegs, draudzenes tuvuma iedvesmots, ir skaists, miļš, bet ļoti stipri klepo. Māte viņam jau septembra beigās ir spiedusi uzvilkt ziemas mēteli, un viņš to tur vaļā, bet nost nevelk. Kārlis Margaritai bistas pieskarties, laikum nojauš, ka draudzenei nepatīk viņa rokas – kaulainas, slaidas, skaistas, bet bez vīrišķības, mīkstas un dažreiz mitras. Margaritas brālis Pauls ir teicis, ka visiem, kam rokas mitras, ir slimas plaušas. Tieši tagad Kārlis nejūtas labi...

Studiju biedri vīrieši gan nekādu vārgumu viņā nemana, viņi redz Padega sportisko ķermeni un platos plecus.

Izskatu Kārlis nolemj uzspodrināt. 20. gadsimta vīrietim taču jābūt elegantam no galvas līdz kājām! Pūderētam un mazliet švaukstīgam, bet sevī gudram! Nepieciešama reklāma! Vajadzīgi gadi, lai kļūtu slavens ar savu mākslu, toties, interesantā paskatā parādoties kafējnīcās, pastaigājoties pa Brīvības bulvāri vai strauji pārvietojoties pa Vērmanģdārzu, pie slavas var tikt ātrāk – par to gādās draugi korespondenti, kas viņu fotografēs un, pieliekot klāt kādu fantāziju, ieliks avīzēs.

Padegs visu laiku dzīvo kā uz skatuves: te tēlo steigšanos svarīgās darišanās – šalle plandās, baltās getras zib vīrs korpēm, acu skats tikai uz priekšu, te vairākas stundas sēž kafējnīcā, *ciešot* pasaules sāpes. Pēc iedzeršanas tišām pārkrīt pār otrā stāva trepju margām un noveļas zemē – lai tik iekļūtu *Pēdējā Brīdī*.

Iziešanai viņš gatavojas pamatīgi. Ar skujamu nazi paceļ uz augšu uzacu lokus, pabīda tālāk no pieres matus. Pūderis, pomāde. Nieka pastaigas dēļ

veselu pusstundu Kārlis pie spoguļa pacietīgi veido *paviršu eleganci*. Apavus spodrina katru brīvu brīdi, kabatās vienmēr viņam ir drēbju suka un vilnas lupatiņa korpēm.

Kurš gan, ieraugot eleganto kungu, iedomāsies, ka viņš dzīvo tumšā, netira nama pēdējā stāvā, divistabu dzīvokli kopā ar māti, patēvu un vecmāmiņu, ka viņam nav pat savas istabas, tikai kakts guļvietai aiz veca, puķaina aizkara, bet viņa mākslas darbi stāv salikti zem gultas cits uz cita?

1933. gada janvārī, izstādē izrādot grafikas un gleznas, kurās daudzām sievietēm – arī klaji nerātās pozās un ainās – ir Margaritas seja, izceļas skandāls. Mākslas akadēmijas vadībai tiek ziņots par studentu Kārļa Padega un Margaritas Kovaļevskas nepiedienīgo uzvedību. Margarita ir pārsteigta – viņa nav pozējusi šīm gleznām. Viņas brālis, rektora Vilhelma Purviša mudināts, izstāžu zālē pieprasa no Padega visnepieklājīgākās gleznas noņemt no sienas. Meiteni uztrauc ne jau tas, ka Kārlis viņas seju izmantojis, atļauju neprasīdams, bet drauga prieks par skandālu – tā būs traki laba reklāma izstādei. Jāsplauj vīrs sabiedrības viedoklim! Galvenais – lai publika runā, lai nāk uz izstādi!

Es splauju uz morāli un aizspriedumiem! – deklarē divdesmitgadīgais Padegs.

Viņu attiecības izjūk. Vēl gan Padegs mēģina neveikli tuvoties, bet Margarita ir lepna un spītīga, – un viņu vēl uzmundrina draugi, kurus šokējusi Padega rīcība. Tā jau nav, ka abi nekad nesatiekas, bet skaistā, maigas mīlas pilnā draudzība ir galā.

Padegam drīz ir cita draudzene – Cecīlija no modes veikala. Un viņš sāk stiprāk dzert.

Pa jokam gribu nomirt

Šnabi viņš dzer no alus glāzēm. Nekādu uzkožamo. Vēlāk pāriet uz tīru spirtu. Grib uzzināt, cik ilgi var nodzīvot, dzerot *kortelīti* spirta dienā. Vēl pēc dažiem gadiem spirta lietošana kļūs par vellīgu mēģinājumu uzveikt tuberkulozi.

Dabiski, ka mainās arī Padega *tips*. 20. gadsimta 30. gadu otrajā pusē viņš vairs nav dendijs, bet gan *saulesbrālis*. Pārāk brūni iededzis (lai tādu iedegumu dabūtu, ir stundām ilgi jāguļ Daugavmalā, ik pēc pusstundas iemalkojot *kortelīti*), izbalējušām acīm, žokejnicu galvā, svītrotā krekļā ar vaļēju krūti, papirosa galu mutē, pilns krogus dvingas, saburzīts un neskūts, viņš vada laiku kopā ar klaidoņiem. Savus darbus pārdod par dažiem latiem – un pat draugi to izmanto.

Padega pašpostišanas tieksme arvien pieaug. Bet modernam māksliniekam ir jābūt liktenīgi traģiskam, Padegs necieš, ka viņu žēlo.

Kārlis Padegs nevēlas, lai kāds saskatītu viņa patieso būtību. Labāk lai publika domā, ka viņš ir nevērīgi elegants dendijs, nevis latviešu zēns, kurš mīl dzeju un ir paklausīgs dēls saviem vecākiem.

Tēlnieka Andra Vārpas veidotā Padega bronzas skulptūra uzstādīta Vērmanes dārzā malā pretī Rīgas Latviešu biedrības namam, kur 1934. gadā notika mākslinieka izstāde *Brīvā dabā*.

Labāk viņš kādu pažēlos. Tikko iepazītā Elvira Feodoroviča, divdesmit četrus gadus veca kantoriste ar astoņdesmit latu mēnešalgu, 1938. gada 26. novembrī kļūst par Padega sievu. Radi un draugi brīnās par izvēli, jo neko īpašu jaunajā sievietē nesaskata. Nervozā un slimīga, varbūt viņa jau nes sevī tuberkulozi. Taču Elvira sirsniņi rūpējas par savu talantīgo vīru.

Padegs tagad gērbjas glīti, viņš atkal ir dendijs – bet jau smagi slim. Sākumā pat draugiem šķiet, ka nu pēc toreadora, kļaidoņa un dzērāja lomām viņš nolēmis tēlot slimnieku, taču tuberkuloze nejoko un pieņemas spēkā. Vai slimnieks zina savu stāvokli un slēpj to no citiem? Vai arī tiešām domā, ka ir tikai nedaudz apaukstējies, tāpēc nezaudē cerības aizbraukt uz laukiem pie vecāsmātes, tur kārtīgi sadzerties pienu un uzēst plāceņus – un tad rudenī ar jauniem spēkiem ķerties pie izstādes iekārtošanas? Māsica Alise, pēc ilgāka laika Kārlī ieraugot, ir satriekta – kāpēc ne māte, ne sieva neko nav teikušas Kārļa radiem par viņa slimību? Pa visiem kopā taču varēja Padegam kaut kā palīdzēt! Elvira atbild, ka nav gribējusi uztraukt Kārlī...

Padegs pamazām atvadaš no sirdij tuvajām vietām. Pelēkzaļu seju viņš sēž muzejā, kā bāla ēna ieklimst akadēmijā, apmeklēj pēdējo Mākslas akadēmijas karnevālu un Niklāva Strunkes darba jubileju, mierīgi vērojot draugus un paziņas. Vēl aprīlī studiju biedrs Kalmīte Padegu nešus ienes Švarca kafejnīcā, kur viņš, kā jau ieradīs, tējas glāzē iepilda līdzpaņemto spirtu. Kārlis nespēj iedomāties, ka visi citi te vēl staigās, tikai viņa vairs nebūs. To viņš saka arī Margaritai, atvadoties Operas kafejnīcā. Tagad viņš ir kopts un tīrs, balts kabatas lakats pie mutes, jo klepus nepārtraukti krata viņa augumu. Padegs atvainojas un aiziet izklepoties, atgriežas no jauna pūderējies – un ar šausmu atblāzmu acīs.

Tikai mūža pēdējo nedēļu viņš guļ gultā, nevarēdams piecelties. Klausās radio. Gaida savu mīļāko dziesmu.

1940. gada 19. aprīļa vakarā pār Rīgu brāžas pērkona negaiss. Padegs lūdz atvērt logus un iedegt spuldzes. "Izslēdz radio, parunāsim," viņš saka Elvirai. Un tad, kad lūgums izpildīts un pēdējais *kortelītis* izdzerts, atskan pēdējie vārdi: "Es mirstu".

Bēru dienā, pēdējā bridī, pirms zārkam tiek uzlikts vāks, Elvira raudādama pārkrīt pāri Kārlim. Virietis, kurš izmīsušo atraitni satver ap pleciem, nejaušas sakritības dēļ ir dzejnieks Eriks Ādamsons.

1944. gada novembrī Elvira, ar tuberkulozi slima alkoholiķe, dzemdēs Ādamsona dēlu Askoldu, kurš pēc dažām nedēļām mirs. Drīz mirs arī Elvira un visbeidzot – Eriks. Kārļa Padega slimība ir neapūtrama savā iznīcības gājienā. ■

Maija Krekle